

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı

Bursa İli Deri İşleme Tesisi

Ön Fizibilite Raporu

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

BEBKA
Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı

Bursa İli Deri İşleme Tesisleri Ön Fizibilite Raporu

2021

ŞUBAT

RAPORUN KAPSAMI

Bu ön fizibilite raporu, Bursa ilinde kurulacak bir Deri İşleme Tesisinin karlılığını tespit etmek amacıyla, yatırımcılarda yatırım fikri oluşturmak ve detaylı fizibilite çalışmalarına altlık oluşturmak üzere Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı koordinasyonunda faaliyet gösteren Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanmıştır.

HAKLAR BEYANI

Bu rapor, yalnızca ilgililere genel rehberlik etmesi amacıyla hazırlanmıştır. Raporda yer alan bilgi ve analizler raporun hazırlandığı zaman diliminde doğru ve güvenilir olduğuna inanılan kaynaklar ve bilgiler kullanılarak, yatırımcıları yönlendirme ve bilgilendirme amaçlı olarak yazılmıştır. Rapordaki bilgilerin değerlendirilmesi ve kullanılması sorumluluğu, doğrudan veya dolaylı olarak, bu rapora dayanarak yatırım kararı veren ya da finansman sağlayan şahıs ve kurumlara aittir. Bu rapordaki bilgilere dayanarak bir eylemde bulunan, eylemde bulunmayan veya karar alan kimselere karşı Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı sorumlu tutulamaz.

Bu raporun tüm hakları Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı'na aittir. Raporda yer alan görseller ile bilgiler telif hakkına tabi olabileceğinden, her ne koşulda olursa olsun, bu rapor hizmet gördüğü çerçevenin dışında kullanılamaz. Bu nedenle; Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı'nın yazılı onayı olmadan raporun içeriği kısmen veya tamamen kopyalanamaz, elektronik, mekanik veya benzeri bir araçla herhangi bir şekilde basılamaz, çoğaltılamaz, fotokopi veya teksir edilemez, dağıtılamaz, kaynak gösterilmeden iktibas edilemez.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TABLolar	2
ŞEKİLLER	2
1. YATIRIMIN KÜNYESİ	3
2. EKONOMİK ANALİZ	5
2.1. Sektörün Tanımı	5
2.2. Sektöre Yönelik Sağlanan Destekler	6
2.2.1. Yatırım Teşvik Sistemi.....	6
2.2.2. Diğer Destekler	7
2.3. Sektörün Profili	8
2.3.1. Sektörün Genel Yapısı	8
2.3.2. Sektöre Ait Ürün Yelpazesi ve Kullanım Alanları	9
2.3.3. Sektörün İleri ve Geri Bağlantılarının Bulunduğu Sektörler	9
2.3.4. Dünyada Deri İşleme Sektörünün Mevcut Durumu	10
2.3.5. Türkiye’de Deri İşleme Sektörünün Mevcut Durumu.....	11
2.4. Dış Ticaret ve Yurt İçi Talep.....	14
2.4.1. Türkiye’nin İhracatı	15
2.4.2. Türkiye’nin İthalatı	16
2.4.3. Uluslararası Deri Ticaretinin Mevcut Durumu	17
2.5. Üretim, Kapasite ve Talep Tahmini	19
2.6. Girdi Piyasası	19
2.7. Pazar ve Satış Analizi	21
3. TEKNİK ANALİZ	21
3.1. Kuruluş Yeri Seçimi	21
3.2. Üretim Teknolojisi	24
3.2.1. Ham Deri İşleme Prosesleri.....	24
3.2.2. Ham Deri İşlemede Kullanılan Makine ve Teçhizatlar	24
3.3. İnsan Kaynakları	26
4. FİNANSAL ANALİZ	29
4.1. Sabit Yatırım Tutarı.....	29
4.2. Yatırımın Geri Dönüş Süresi	29
5. ÇEVRESEL ve SOSYAL ETKİ ANALİZİ	31

TABLÖLAR

Tablo 1. GTİP Kod Listesi.....	5
Tablo 2. Yatırım Teşvik Sistemi Kapsamındaki Destekler.....	6
Tablo 3. 2020 Yılı İtibariyle Deri Üreten En Büyük 10 Ülke	11
Tablo 4. İllere Göre İşlenmiş Deri Üretici İstatistikleri.....	12
Tablo 5. Türkiye’de Deri İşleme Sektöründe Öne Çıkan Firmalar	13
Tablo 6. Bursa’da Deri İşleme Sektöründe Öne Çıkan Firmalar.....	13
Tablo 7. 2020 Yılı Dış Ticaret İstatistikleri.....	14
Tablo 8. Son 5 Yıla Ait Dış Ticaret İstatistikleri	14
Tablo 9. Deri ve Deri Mamulleri Sanayi İhracatı.....	15
Tablo 10. Ham ve İşlenmiş Deri İhracatında ilk 10 Ülke (GTİP:41)	15
Tablo 11. Deri ve Deri Mamulleri Sanayi İthalatı	17
Tablo 12. Dünya Ham ve İşlenmiş Deri İhracatı (GTİP: 41)	17
Tablo 13. Dünya Ham ve İşlenmiş Deri İthalatı (GTİP: 41)	18
Tablo 14. Türkiye’de Son 5 Yıla Ait Kesim Sayıları.....	20
Tablo 15. Ham Deri Kg Birim Fiyatları	20
Tablo 16. Bursa Deri İhtisas Organize Sanayi Bölgesi Boş Parselleri	22

ŞEKİLLER

Şekil 1. Bursa Deri İhtisas Organize Sanayi Bölgesi Boş Parselleri	23
Şekil 2. Ham Deri İşleme Süreci (Krom Sepilem).....	25

BURSA İLİ DERİ İŞLEME TESİSİ ÖN FİZİBİLİTE RAPORU

1. YATIRIMIN KÜNYESİ

Yatırım Konusu	Deri İşleme Tesisi Kurulumu	
Üretilen Ürün/Hizmet	Deri	
Yatırım Yeri (İl - İlçe)	Bursa/Nilüfer – Deri İhtisas ve Karma Organize Sanayi Bölgesi	
Tesisin Teknik Kapasitesi	3600 ton/yıl	
Sabit Yatırım Tutarı	3.480.000 \$	
Yatırım Süresi	3 yıl	
Sektörün Kapasite Kullanım Oranı	%55	
İstihdam Kapasitesi	42	
Yatırımın Geri Dönüş Süresi	8 yıl	
İlgili NACE Kodu (Rev. 3)	15.11.10 Deri ve kürklü deri imalatı (kürkün ve derinin tabaklanması, sepilenmesi, boyanması, cilalanması ve işlenmesi) (işlenmiş derinin başka işlemlere tabi tutulmaksızın yalnızca tamburda ütülenmesi ve kurutulması hariç)	
İlgili GTİP Numarası	41.04-41.15 arası	
Yatırımın Hedef Ülkesi	Tüm Ülkeler	
Yatırımın Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına Etkisi	Doğrudan Etki	Dolaylı Etki
	Amaç 8: İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme Amaç 12: Sorumlu Üretim ve Tüketim	Amaç 9: Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
Diğer İlgili Hususlar		

Subject of the Project	Leather Processing Sector Investments	
Information about the Product/Service	Processing of Leather	
Investment Location (Province-District)	Bursa/Nilüfer - In a Developed Organized Industrial Zone	
Technical Capacity of the Facility	3600 tonnes/year	
Fixed Investment Cost (USD)	3.477.536 \$	
Investment Period	3 years	
Economic Capacity Utilization Rate of the Sector	55%	
Employment Capacity	42	
Payback Period of Investment	8 years	
NACE Code of the Product/Service (Rev.3)	15.11.10 Leather and sheepskin leather manufacturing (tanning, tanning, dyeing, polishing and processing of fur and leather)	
Harmonized Code (HS) of the Product/Service	Between 41.04-41.15	
Target Country of Investment	All countries	
Impact of the Investment on Sustainable Development Goals	Direct Effect	Indirect Effect
	Goal 9: Industry, Innovation and Infrastructure Goal 12: Responsible Consumption and Production	Goal 8: Decent Work and Economic Growth
Other Related Issues		

2. EKONOMİK ANALİZ

2.1. Sektörün Tanımı

Deri, insanoğlunun ihtiyaçlarını gidermek için kullandığı ilk malzemelerdendir. İkel çağlardan itibaren giysi, çanta, ayakkabı, koşum takımları, döşeme, kın ve sadak gibi çok çeşitli ürünlerin yapımında kullanılan deri ürünleri, günümüzde doğal görünümü, insan sağlığına uygun olması, soğuktan koruma sağlamanın yanında pahalı olması nedeniyle süs, saygınlık ya da sosyal statü göstergesi olarak da tüketime konu olmaktadır.

Deri, hayvanların kesiminden sonra derisinin yüzülmesiyle elde edilmektedir. Ham deri, et üretiminin yan ürünleri arasında, değer bakımından birinci derecede önemli olan yan üründür. Ham deriler, küçükbaş ve büyükbaş hayvan derileri olarak iki ana grupta toplanır. Türkiye’de çoğunlukla kullanılan küçükbaş ham deriler koyun, kuzu, keçi, oğlak derileri iken büyükbaş ham deriler ise sığır, manda, dana ve malak hayvanlarından elde edilmektedir. Bunların yanı sıra az miktarda katır, deve, av ve kürk hayvanlarının derileri de işlenmektedir.

Deri işleme sektörü, hayvanların ham derilerinin insan gücü, makine ve kimyasal içerikli prosesler yardımıyla işlenerek, güzel görünümlü uzun süre dayanabilen mamul deri haline getirilmesini kapsayan bir sektördür.

Deri işleme, NACE Revize 2 sınıflandırmasına göre;

“15-Deri ve İlgili Ürünlerin İmalatı” bölümünde yer alan “15.1 Derinin tabaklanması ve işlenmesi; kürkün işlenmesi ve boyanması” grubunda “15.11 Derinin tabaklanması ve işlenmesi; kürkün işlenmesi ve boyanması” altında “15.11.10 Deri ve kürklü deri imalatı (kürkün ve derinin tabaklanması, sepilenmesi, boyanması, cilalanması ve işlenmesi)” içerisinde yer almaktadır.

Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonlarının (GTİP) 4104’ten 4115’e kadar olan fasılları deri işleme sektörünün mamul maddelerini oluşturur. Bunlar ayakkabılık yüzlük ve tabanlık deriler (kösele), giysilik deriler, saraciyelik derilerdir. Tabii derinin yerine kullanılan, ancak tabii derinin tüm özelliklerini taşımayan yapay veya suni deriler ile suni tabanlık materyal bu sektörün faaliyet alanına girmez. Ayrıca, bu sektörün ürettiği derilerin işlenmesiyle mamul haline gelen ayakkabı, giysi ve saraciyelik eşya ile kürk mamulleri bu sektörün faaliyet alanı içine girmez.

Tablo 1. GTİP Kod Listesi

GTİP Kodu	Tanımı
4104	Sığırların (bufalo dahil) veya atların dabaklanmış veya "crust" (ara kurutmalı) postları ve derileri (kılları alınmış) (parçalanmış olsun olmasın, fakat daha ileri bir işlem görmemiş)
4105	Koyunların veya kuzuların dabaklanmış veya "crust" (ara kurutmalı) derileri (yünü alınmış), (parçalanmış olsun olmasın, fakat daha ileri bir şekilde hazırlanmamış)
4106	Diğer hayvanların dabaklanmış veya "crust" (ara kurutulmuş) post ve derileri (yünü veya kılı alınmış) (parçalanmış olsun olmasın fakat daha ileri bir şekilde hazırlanmamış)

4107	Siğırların (bufalo dahil) veya atların dabaklama veya ara kurutmada sonra ileri derecede hazırlanmış deri ve köseleleri (parşömine edilmiş deri dahil) (kılları alınmış) (parçalanmış olsun olmasın, 41.14 pozisyonunda yer alan deri ve köseleler hariç)
4112	Koyun veya kuzuların dabaklama veya ara kurutmada sonra ileri derecede hazırlanmış deri ve köseleleri (parşömine edilmiş deri dahil) (yünü alınmış) (parçalanmış olsun olmasın, 41.14 pozisyonunda yer alan deri ve köseleler hariç)
4113	Diğer hayvanların dabaklama veya ara kurutmada sonra ileri derecede hazırlanmış deri ve köseleleri (parşömine edilmiş deri dahil) (yünü veya kılları alınmış) (parçalanmış olsun olmasın, 41.14 pozisyonunda yer alan deri ve köseleler hariç)
4114	Güderi (kombine deri dahil); rugan ve ruganla kaplanmış deri ve köseleler; metalize deri ve köseleler
4115	Esası deri ve kösele veya deri veya kösele lifleri olan terkip yoluyla elde edilen levha, yaprak ve şerit halindeki deri ve köseleler (rulo halinde olsun olmasın); deri ve köselelerin, terkip yoluyla elde edilen deri ve köselelerin, deri ve köseleden eşya imaline uygun olmayan kırıntı ve diğer döküntüleri; deri ve kösele talaşı, tozu ve unu

2.2. Sektöre Yönelik Sağlanan Destekler

Deri işleme sektörüne Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yatırım teşvik sistemi kapsamındaki destekler, KOSGEB destekleri, TÜBİTAK destekleri ve Ticaret Bakanlığı destekleri sağlanmaktadır.

2.2.1. Yatırım Teşvik Sistemi

Tablo 2. Yatırım Teşvik Sistemi Kapsamındaki Destekler

Yatırımın Konusu:	<i>15.11.10 Deri ve kürklü deri imalatı (kürkün ve derinin tabaklanması, sepilenmesi, boyanması, cilalanması ve işlenmesi) (işlenmiş derinin başka işlemlere tabi tutulmaksızın yalnızca tamburda ütülenmesi ve kurutulması hariç)</i>
Yatırım İli:	<i>Bursa</i>
Genel Teşvik:	<i>Yararlanabilir</i>
Bölgesel Teşvik:	<i>Evet</i>
Bölgesel Teşvik Asgari Yatırım Tutarı:	<i>1 Milyon TL</i>

Yatırım Yeri:	<i>OSB İçi</i>
Yararlanılacak Teşvik Bölgesi:	<i>2. Bölge (vergi indirimi ve sigorta primi işveren hissesi desteği açısından)</i>
SGK İşveren Hissesi Desteği:	<i>3 yıl %15 Yatırıma Katkı Oranı</i>
Vergi İndirimi Desteği:	<i>Vergi İndirim Oranı %55, Yatırıma Katkı Oranı %20</i>
KDV İstisnası:	<i>Var</i>
Gümrük Vergisi Muafiyeti:	<i>Var</i>
Yatırım Yeri Tahsisi:	<i>Var</i>
Faiz Desteği:	<i>Uygulanmamaktadır</i>
SGK İşçi Hissesi Desteği:	<i>Uygulanmamaktadır</i>
Gelir Vergisi Stopajı Desteği:	<i>Uygulanmamaktadır</i>
Yatırımla İlgili Özel Şartlar:	<i>Sadece İstanbul Deri İhtisas ve Tuzla OSB ve diğer şehirlerin OSB'lerinde yapılacak yatırımlar teşvikten yararlanır. 2017-2022 yıllarında yapılacak yatırım harcamaları için vergi indirimi <u>Yatırıma Katkı Oranına</u> 15 puan ilave edilmekte, vergi indirimi oranı %100 olmakta ve 2017-2021 yılları arası bina-inşaat harcamalarına <u>KDV İadesi</u> uygulanmaktadır.</i>
Adres:	https://www.yatirimadestek.gov.tr/tesvik-robotu

2.2.2. Diğer Destekler

Deri işleme sektöründeki firmalar Ticaret Bakanlığı tarafından sağlanan ihracata yönelik devlet yardımlarından faydalanabilirler. Bu destekler;

- Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesi Desteği (UR-GE Desteği)
- Pazara Giriş Belgeleri Desteği
- Yurtdışı Pazar Araştırması Desteği

- Rapor Desteği
- Küresel Tedarik Zinciri Yetkinlik Projelerinin Desteklenmesi
- Yurtdışı Birim, Marka Tescil ve Tanıtım Desteği
- İhracat Kredi Sigorta Programı Desteği
- Yurt Dışı Fuar Desteği
- Yurt İçi Fuar Desteği
- Tasarım Desteği

Ticaret Bakanlığı tarafından verilen bu desteklerin kapsamı, şartları, başvuru yeri, destek miktarı, destek süresi gibi ayrıntılarına <https://ticaret.gov.tr/destekler> adresinden ulaşılabilir.

Sektörde faaliyet gösteren KOBİ'lere yönelik KOSGEB destekleri de mevcuttur. <https://www.kosgeb.gov.tr/> adresinden detaylarına ulaşılacak destekler şunlardır:

- Girişimcilik Destekleri
- AR-GE, Teknolojik Üretim ve Yerlileştirme Destekleri
- İşletme Geliştirme, Büyüme ve Uluslararasılaşma Destekleri
- KOBİ Finansman Destekleri
- Rehberlik ve Danışmanlık Hizmetleri

Son olarak, deri işleme sektörüne yönelik TÜBİTAK destekleri aşağıdaki gibidir. Bu desteklerin detaylarına <https://www.tubitak.gov.tr/> adresinden ulaşılabilir.

Ayrıca, bu bölümde belirtilen desteklerin tamamına ve sayfaya erişim tarihinde açık durumda olan diğer desteklere <https://www.yatirimadestek.gov.tr/gelismis-arama> adresinden toplu halde de ulaşılabilir.

2.3. Sektörün Profili

2.3.1. Sektörün Genel Yapısı

Sektörün temel ham maddesi olan ham deri, kırmızı et üretimi faaliyeti sonucunda ortaya çıkan bir yan üründür. Belli bir dönemde ham deri arzı fiyattan ve talepten bağımsız olarak belirlenir. Ham deri talebinde bir değişme olsa bile bu değişime bağılı olarak ham deri üretim miktarı değişmez, ama fiyat değişebilir. Çünkü hayvanlar derisi için değil, (kürk hayvanları ve bazı nadir hayvanların ham derileri hariç) et üretimi için kesilmektedir. Halbuki pek çok sektörde ham madde arzı talepteki değişmelere hemen veya zaman farkı ile uyum gösterebilmektedir.

Sektör standart olmayan ve organik özelliğe sahip bir ham madde ile üretimini sürdürmektedir. Hayvan cinsleri itibarıyla, ham derilerin biyolojik, fiziksel özellikleri birbirinden farklılık göstermektedir. Hatta aynı cins hayvanlardan elde edilen ham derilerde bile farklılıklar görülebilmektedir. Cinsi, kalınlık, lif yapısı gibi ham derilerin farklı özellikleri deri işlemede kullanılacak tekniği belirlemektedir. Hayvan cinsine ve elde edilmek istenen işlenmiş deri türüne göre mekanik işlemler ve kimyasal reçeteler değişiklik göstermektedir. İşlenmiş derilerin alan büyüklük olarak standart olmaması nedeniyle ayakkabı, saraciye ve deri giyim üretiminde kullanılan parçaların kesiminde her bir deri tek tek ayrı olarak işlem görmektedir. Bu da sektörde yığın üretim yapılması olanaklarını sınırlamaktadır. Pahalı bir ürün olan derinin standart büyüklükte olmaması nedeniyle fire parça oranı yüksek olacağından deriler üst üste serilip kesilememektedir. Halbuki standart bir ham madde ile çalışan tekstil konfeksiyon gibi bir sektörde kumaş katlar halinde üst üste serilerek kesim işleminde önemli tasarruflar sağlanmaktadır.

Deri işleme prosesi, karmaşık kimyasal reaksiyonlardan ve mekanik proseslerden oluşmaktadır. Bunlar arasında, deriye dayanıklılığı ve kendine özgü karakterini kazandıran tabaklama en önemli aşamadır. Deri işleme tesisleri tabakhanelerde toplu olarak bir arada faaliyet göstermektedir. Tek başına faaliyette bulunan tesis sayısı çok azdır ve bu tür tesisler genellikle büyük kapasiteye sahiptir. Tesislerin toplu olarak belli bir alanda faaliyet göstermesine ayakkabı, deri giyim ve saraciye eşyaları sanayilerinde de

rastlanmakla beraber, bu durum deri işlemede görülen ölçüde yaygın değildir. Pek çok ülkede, sektörde, özellikle deri işleme sanayiinde, faaliyette bulunanlar bu mesleği genellikle ailelerinden devralarak sürdürmektedir. Sektörden olmayan müteşebbislerin sektöre girişleri sınırlı düzeyde kalmaktadır.

2.3.2. Sektöre Ait Ürün Yelpazesi ve Kullanım Alanları

Çok eski yıllarda belli başlı alanlarda kullanılan deri, bugüne gelindiğinde sayısız alanda ve pek çok amaçla kullanılan bir materyale dönüşmüştür. Döşeme, giyim, ilaç sanayi, aksesuar, dekor, süsleme, ısınma, sanat gibi pek çok alanda kullanılan derinin atıkları ise sabun, ilaç sanayi, jelâtin, hayvan maması gibi alanlarda işlenmekte ve kullanılmaktadır.

Derinin en yaygın kullanım alanının giyim ve dekor olduğu söylenebilir. Ağırlıklı olarak eti yenilebilen hayvan derilerinin daha çok kullanıldığı bu alanlarda, yılan, timsah gibi hayvan derilerine de oldukça ilgi duyulmaktadır. Derinin kullanıldığı alanlar ise, derinin özelliğine göre değişiklik göstermektedir. Bunlar şu şekildedir:

Kösele: Hem küçükbaş hem de büyükbaş hayvan derilerinin bazı kimyasal işlemler sonucunda kalınlaştırılması ile elde edilen deri çeşididir. Son derece dayanıklı bir malzeme olduğu için genellikle ayakkabı tabanlıkları yapımında kullanılmaktadır.

Güderi: Tavşan, geyik ya da keçi derisinden yapılan mat ve esnek bir deri türüdür. Suyu emme özelliği oldukça güçlü olan bu deri, süs eşyası, temizlik bezi, eldiven, mont, kitap cildi ve ayakkabı astarı yapımında kullanılır.

Süet: Oğlak, keçi dana gibi hayvan derilerinden elde edilir ve yüzey hatası bulunduğu için zımparalanarak inceltelen bir deri çeşididir. Kumaşimsı, kadifemsi bir yapısı bulunmaktadır. Süet deri ayakkabı, çanta, eldiven, mont, kabak, fon perdesi ve koltuk örtüsü gibi alanlarda kullanılmaktadır.

Maroken: Keçi derisinden elde edilen bir deridir. Aşınmalara ve darbelere karşı son derece dayanıklı olduğu için döşeme ve mobilya alanında kullanılmasının yanında çanta ve aksesuar alanlarında da oldukça tercih edilen bir deri çeşididir.

Rugan: Cilalanarak ve fırınlanarak elde edilen oldukça parlak deridir. En fazla kullanıldığı alan ayakkabıdır. Özellikle de klasik erkek ayakkabı modellerinde oldukça fazla tercih edilen rugan deri, cüzdan ve çanta gibi aksesuarlarda da kullanılır.

Meşin: Ham koyun derisinden elde edilir. Yumuşak ve esnek bir yapıya sahiptir. Ciltleme, giyim yaması, futbol topu yapımında kullanılır.

Vidala: Dana derisinden tabaklama ile elde edilen deri çeşididir. Son derece sert ve dayanıklı bir deri türüdür. Suyu da oldukça dirençlidir. Bu nedenle ağırlıklı olarak çanta ve ayakkabı alanlarında sıkça tercih edilmektedir. Darbelere de oldukça dayanıklı bir deridir.

Bunların dışında deri, mobilya döşemesi, süs eşyası, sanatsal tablo, diğer giyim parçaları (mont, ceket, yelek, pantolon vb), duvar kaplaması, bileklik, kemer ve benzeri ürünlerde de kullanılmaktadır.

2.3.3. Sektörün İleri ve Geri Bağlantılarının Bulunduğu Sektörler

Deri işleme sektörünün ileri ve geri bağlantılarının bulunduğu sektörler aşağıda belirtilmiştir:

Ham Deri: Hayvanların ileri derecede işlem görmemiş haldeki ham derileri, (GTIP: 4101-4103 arası)

Deri Giyim Eşyası Sanayii: Tabii veya terkip deriden giyim eşyaları, eldiven, kemer, başlıklar ile giyim eşyasının deriden aksesuarları, (GTIP: 4203)

Deri Eşya (Saraciye) Sanayii: Her türlü çanta, valiz, cüzdan, kılıf, evrak çantası vb. ürünler, (GTIP: 4201, 4202, 4204, 4205, 9113, 9605)

Ayakkabı Sanayii: Lastik, plastik, tekstil ve deriden her türlü ayakkabı ve terlikler ile ayakkabı yan sanayii kapsamında her tip malzemeden iç ve dış tabanlar, ökçe, saya, ve diğer ayakkabı aksamaları, (GTIP: 64)

Deri Kimyasalları Sanayii: Ham deri, ham post ve ham kürklerin debağatlanması ve bitirme işlemlerinde kullanılan bitkisel tanen ve sentetik kimyasallar, (GTIP: 3201-3206 arası, 3405, 3809)

Deri İşleme ve Ayakkabı Makineleri Sanayii: Deri işleme ve ayakkabı makineleri, diğer makine ve cihazları, aksam ve parçalar, (GTIP: 8453)

Ayakkabı Yan Sanayii: Tabanlar, topuklar, sayalar, astar, gibi 64 no.lu fasılda ayakkabı sanayii içinde yer alan aksam ve parçaların yanı sıra bağ, toka, fermuar, vardola, yapıştırıcı, ökçe, çivi, kesici aletler, kalıplar gibi çok sayıda ayakkabı sanayiine girdi sağlayan diğer sanayilerin ürünleri,

Konfeksiyon Yan Ürünleri: Astar, askı, fermuar, etiket, toka, çitçit, düğme gibi metal, plastik, deri ve tekstil aksesuar ve yardımcı malzemeler gibi deri giyim eşyası sanayiine girdi veren sanayiler.

2.3.4. Dünyada Deri İşleme Sektörünün Mevcut Durumu

Daha önce Avrupa'da olan deri üretiminin merkezi giderek doğuya kaymıştır. Bugün dünya deri üretiminin ağırlık noktası Asya'dır. Deri sanayinin Asya'ya ve göreceli olarak Kıta Amerika'sına kaymasının üç ana nedeni bulunmaktadır:

- Artan üretim ve işçilik maliyetleri
- Gelişmiş ülkelerin düşük maliyetli mamul deri ithalatını artırmaları
- Giderek sıklaşan çevre koruma önlemleri nedeniyle ortaya çıkan yüksek maliyetler

Son dönemlerde Çin dünyanın en büyük deri üreticilerinden biri konumuna gelmiştir. Çin'de yabancı sermayeli teşebbüsler deri üretimini sürekli artırmaktadırlar. Bu ülkede kaliteli deri üretimi de hızla artmaktadır.

Sektörde pazar payını giderek artıran Hindistan, Brezilya, Arjantin, Meksika gibi ülkelerin avantajları; ham deri bolluğu, ucuz iş gücü, büyük bir iç pazarın varlığı ve geleneksel olarak sanayinin bilinmesidir.

Güney Kore, Tayland, Tayvan gibi ülkelerde düşük iş gücü maliyetinin yanı sıra sanayiye sağlanan teşviklerle sektörde büyük gelişmeler kaydedilmiştir. Bu gruptaki ülkeler sektörün gelişmekte olan ülkelere doğru ilk nesil göçünden yeterli hızda yararlanmış olup Asya kıtasını dünyanın en büyük üretim merkezi haline getirmişlerdir.

İleriki yıllarda Almanya'da deri üretiminin gerilemeye devam edeceği, ithalatın artarak süreceği tahmin edilmektedir. Bu nedenle, bu büyük ve önemli pazarda payımızı kalıcı kılarak, istikrarlı bir şekilde artırmak sektörümüz açısından büyük önem arz etmektedir.

İngiltere'de sektör üretiminin, özellikle nihai tüketime yönelik ürünlerdeki üretimin gerilemeye devam etmesi beklenmektedir. Bu durumda yurt içi talebin gittikçe artan oranda ithalat ile karşılanması gerekecektir. Bu çerçevede, ülkemizin karşısına İngiltere'de daha geniş pazar fırsatlarının çıkacağı düşünülmekte ve bu fırsatların iyi değerlendirilmesi gerekmektedir.

Tablo 3. 2020 Yılı İtibariyle Deri Üreten En Büyük 10 Ülke

Sıra	Ülke	Ortalama Yıllık Üretim (milyon m ²)	Küresel Üretim Payı
1	Çin	573,2	25%
2	Brezilya	219,3	9,5%
3	Rusya	153,5	7%
4	Hindistan	144,9	6,4%
5	İtalya	141,3	6,3%
6	Güney Kore	105,9	4,8%
7	Arjantin	74,7	3,4%
8	A.B.D.	66,8	3%
9	Meksika	59,6	2,7%
10	Türkiye	49,1	2,2%

Kaynak: <https://www.bizvibe.com/>, Erişim Tarihi 30.11.2020

Çin, yıllık 573,2 milyon metrekarenin üzerinde deri üretimi ile dünyanın en büyük deri üreten ülkesidir ve yıllık küresel deri üretiminin %25'inden fazlasına sahiptir. Çin'in deri üretiminin çoğu, yıllık toplam üretimin yaklaşık %40'ını oluşturan sığır derisinden elde edilmektedir ve bu da Çin'i dünyadaki en büyük sığır derisi üreticisi yapmaktadır. Koyun ve keçi derisi, Çin'in deri endüstrisindeki en büyük ikinci deri kaynağıdır. Devasa hayvancılık sektörü ve köklü deri üretimi ve işleme endüstrisi ile Çin'in dünyanın en büyük 10 deri üreten ülkesindeki hâkim konumunun yakın gelecekte daha da güçlenmesi beklenmektedir.

2.3.5. Türkiye'de Deri İşleme Sektörünün Mevcut Durumu

Türkiye'de derinin geçmişten kaynaklanan güçlü bir işleme geleneği bulunmaktadır. Bu geleneğe yola çıkarak Türkiye, bugün kaliteli deri üretiminde dünyanın en iddialı ülkelerinden biri durumundadır.

Özellikle küçükbaş deri işleme bakımından dünyada üretilen derinin önemli bir kısmı Türk deri sektörü tarafından işlenmektedir.

Günümüzde deri işleme sanayi; İstanbul-Tuzla, Bolu-Gerede, Bursa, Tekirdağ-Çorlu, Uşak, İzmir-Menemen, Manisa-Kula, Balıkesir-Gönen ve Niğde'de yoğunlaşmış bulunmaktadır.

TOBB Sanayi Veri Tabanı (2020) verilerine göre deri işleme sektöründe yaklaşık 274 kayıtlı üretici bulunmakta olup bu firmaların toplam üretim kapasitesi yaklaşık 510 bin tondur. Bursa ilinde ise yaklaşık 15 kayıtlı üretici bulunmakta olup bu üreticilerin toplam kapasitesi yaklaşık 72 bin tondur.

Tablo 4. İllere Göre İşlenmiş Deri Üretici İstatistikleri

İl Adı	Kayıtlı	Personel Bilgileri						Üretim Kapasitesi (Kg)
	Üretici	M	T	U	İ	İD	Toplam	
İSTANBUL	45	22	65	69	1167	189	1512	166.171.313
BOLU	57	4	17	97	525	37	680	90.248.000
BURSA	15	18	21	27	382	30	478	71.970.506
TEKİRDAĞ	34	11	29	48	935	126	1149	63.953.712
UŞAK	52	11	12	44	1009	64	1140	55.975.000
İZMİR	19	45	20	30	748	107	950	24.351.000
MANİSA	16	3	0	22	172	21	218	22.140.962
NİĞDE	10	2	11	20	124	18	175	7.897.500
BALIKESİR	14	2	4	12	289	12	319	7.085.500
ISPARTA	5	0	0	5	30	1	36	*
DENİZLİ	4	0	0	0	31	2	33	*
GAZİANTEP	2	0	0	1	9	0	10	*

ÇANAKKALE	1	0	0	0	9	3	12	*
Toplam	274	118	179	375	5430	610	6712	509.793.493

M: Mühendis; T: Teknisyen; U: Usta; İ: İşçi; İD: İdari;
* Üretim kapasitesi bilgileri verilememektedir
İl bazında üretim kapasitesi toplamları ürünün niteliğine bağlı olarak farklı birimlerde olabilir.

Kaynak: TOBB Sanayi Veri Tabanı, Erişim Tarihi 30.11.2020

Ülkemizde yıllık işlenmiş deri üretimi 49,1 milyon m² olup, TOBB veri tabanına kayıtlı işletmelerin kurulu kapasitesi 510.000 ton ham deri işlemeye uygundur. Bu değer, üreticilerden edinilen 1 kg ham deri-0.14 kg dönüşümünde kullanıldığında, Türkiye’de 71,4 milyon m² işlenmiş deri üretimi kapasitesi olduğu ve kapasite kullanım oranının %69 olduğu söylenebilir. Ancak kayıtlar arasında var olan bazı farklılıklardan ötürü bu sonuç yerine Bursa Deri İhtisas ve Karma OSB’de benzer ölçekte yer alan firmalardan edinilen %55 kapasite kullanım oranı (KKO) değeri kullanılmıştır.

Tablo 5. Türkiye’de Deri İşleme Sektöründe Öne Çıkan Firmalar

Firma Adı	İli
İskefe Deri San. ve Tic. A.Ş	İstanbul
Seyhan Deri San. ve Tic. Ltd. Şti.	Tekirdağ
Uşak Cevahir Deri Teks. Konf. San. Dış Tic. Ltd. Şti.	Uşak
Uyguner Deri San. ve Tic. A.Ş	İstanbul
Deri 2000 San. ve Tic. Ltd. Şti.	İzmir

Tablo 6. Bursa’da Deri İşleme Sektöründe Öne Çıkan Firmalar

Firma Adı	İli
Aydemir Deri San. ve Tic. A.Ş	Bursa
Çetin Deri San. ve Tic. A.Ş	Bursa

İskefe Deri San. ve Tic. A.Ş.-Bursa Şubesi	Bursa
Emdersan Deri San. ve Tic. Ltd. Şti.	Bursa
Vaketa Dericilik San. ve Tic. A.Ş	Bursa
Varna Deri San. ve Tic. A.Ş	Bursa

2.4. Dış Ticaret ve Yurt İçi Talep

Tablo 7. 2020 Yılı Dış Ticaret İstatistikleri

	İhracat (\$) 2020 Ocak-Eylül	İthalat (\$) 2020 Ocak-Eylül	Dış Ticaret Açığı/Fazlası (\$) 2020 Ocak-Eylül
Bursa	2.309.369	7.685.587	-5.376.218
Türkiye	137.697.455	84.125.386	53.572.069

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri, 2020

Deri ve deri mamulleri sektöründe ülkemiz 2020 yılının ilk üç çeyreğinde yaklaşık 53 milyon \$ dış ticaret fazlası verirken, Bursa ili 5,3 milyon dolar dış ticaret açığı vermiştir. Üretici firmalarla yapılan görüşmelerde, Bursa'daki üretim tesislerinin yurt içinden olduğu gibi yurt dışından da ham ve yarı işlenmiş deri aldığı ve bu tesislerde işleyerek iç ve dış pazarlara sattığı bilgisi alınmıştır.

Tablo 8. Son 5 Yıla Ait Dış Ticaret İstatistikleri

	İhracat (\$) 2015-2020	İthalat (\$) 2015-2020	Dış Ticaret Açığı/Fazlası (\$) 2015-2020
Bursa	31.911.902	96.670.572	-64.758.670
Türkiye	1.505.485.089	1.025.573.386	479.911.703

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri, 2020

2020 yılının ilk üç ayındaki dış ticaret verisine benzer şekilde, deri ve deri mamulleri sektöründe son beş yılda Türkiye yaklaşık 480 milyon \$ dış ticaret fazlası verirken, Bursa yaklaşık 65 milyon \$ açık vermiştir.

2.4.1. Türkiye'nin İhracatı

Deri ve deri mamulleri sektörü ihracatı 2019 yılında %2,6 oranında artarak 1,63 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. Ham ve işlenmiş deri ürünleri ile postlar ve kürklerin ihracatımızdaki payları sırasıyla %12,5 ve %9,8'dir. Ham ve işlenmiş deri ürünleri ihracatı 2019 yılında %2,3 oranında, postlar ve kürklerin ihracatı ise %7,4 oranında azalmıştır.

Tablo 9. Deri ve Deri Mamulleri Sanayi İhracatı

Ürün Tanımı	2017 (\$)	2018 (\$)	2019 (\$)	Değişim (2018- 2019)	Pay (2019)
41 Ham ve İşlenmiş Deri	210.014.012	210.200.243	205.304.477	-2,3%	12,5%
42 Deri Eşya	303.104.584	322.938.095	338.037.266	4,7%	20,7%
43 Postlar, Kürkler	155.901.600	173.949.138	161.135.279	-7,4%	9,8%
64 Ayakkabı	765.970.181	887.675.397	932.435.584	5,0%	57,0%
Genel Toplam	1.434.990.377	1.594.762.873	1.636.912.606	2,6%	100,0%

Kaynak: Ticaret Bakanlığı Bilgi Sistemi

Ülkemizin deri ve deri mamulleri sektörü, standart ham deri üretiminin yetersizliği sebebiyle ithalata bağımlı konumda ve ham deri fiyatlarından etkilenir durumdadır. Ham ve işlenmiş deri ihracatı ise, bu duruma paralel bir şekilde 205,3 milyon dolar ile sektör ihracatından %12,5 pay almaktadır. Başlıca ihracat yapılan ülkeler İtalya, Hindistan, Almanya, Portekiz ve Dominik Cumhuriyeti olarak sıralanmaktadır.

Tablo 10. Ham ve İşlenmiş Deri İhracatında ilk 10 Ülke (GTİP:41)

ÜLKE	2017 (\$)	2018 (\$)	2019 (\$)	Değişim (2018- 2019)	Pay (2019)
İTALYA	20.872.938	20.807.325	27.642.937	32,9%	15,0%
HİNDİSTAN	23.609.098	27.579.410	26.980.400	-2,2%	14,7%

ALMANYA	19.271.652	21.004.157	22.185.036	5,6%	12,1%
PORTEKİZ	8.389.829	11.017.178	12.653.718	14,9%	6,9%
DOMİNİK CUMHUR.	4.073.084	10.764.244	11.767.869	9,3%	6,4%
GÜNEY KORE	15.232.011	13.817.411	9.791.824	-29,1%	5,3%
İSPANYA	12.579.279	12.998.242	9.438.046	-27,4%	5,1%
ÇİN	12.981.155	9.187.086	8.817.560	-4,0%	4,8%
HONG KONG	10.228.453	9.881.277	7.472.363	-24,4%	4,1%
RUSYA FEDERASYONU	7.005.228	5.619.909	7.167.717	27,5%	3,9%
ROMANYA	7.333.601	7.381.431	6.577.815	-10,9%	3,6%
BULGARİSTAN	12.584.428	7.785.700	5.572.356	-28,4%	3,0%
İZMİR SERBEST BÖLGESİ	2.720.885	2.455.411	4.227.383	72,2%	2,3%
FRANSA	3.456.378	4.225.629	3.774.679	-10,7%	2,1%
A.B.D.	4.015.989	4.454.655	3.373.544	-24,3%	1,8%
DİĞER	-20.831.873	1.711.339	16.593.705	869,6%	9,0%
GENEL TOPLAM	143.522.135	170.690.404	184.036.952	7,8%	100,0%

Kaynak: Ticaret Bakanlığı Bilgi Sistemi

2.4.2. Türkiye'nin İthalatı

Deri ve deri mamulleri sektöründe 2019 yılında bir önceki yıla kıyasla %19,2'lik azalışla 951,6 milyon dolar tutarında ithalat gerçekleştirilmiştir. Ham ve işlenmiş deri ürünleri ile postlar ve kürklerin ithalattaki

payları sırasıyla %22,4 ve %4,8'dir. Ham ve işlenmiş deri ürünleri ithalatı 2019 yılında %19,6 oranında azalmış, postlar ve kürklerin ithalatı ise %3,6 oranında artmıştır.

Tablo 11. Deri ve Deri Mamulleri Sanayi İthalatı

Ürün Tanımı		2017 (\$)	2018 (\$)	2019 (\$)	Değişim (2018- 2019)	Pay (2019)
41	Ham ve İşlenmiş Deri	259.512.110	265.465.630	213.392.274	-19,6%	22,4%
42	Deri Eşya	300.936.977	245.761.843	199.698.797	-18,7%	21,0%
43	Postlar, Kürkler	43.954.895	43.787.579	45.375.102	3,6%	4,8%
64	Ayakkabı	676.126.540	622.793.124	493.180.183	-20,8%	51,8%
Genel Toplam		1.280.530.522	1.177.808.176	951.646.356	-19,2%	100,0%

Kaynak: ITC Trademap, 2020

2.4.3. Uluslararası Deri Ticaretinin Mevcut Durumu

Dünya ham ve işlenmiş deri ihracatı 2019 yılında 19,6 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Dünya ham ve işlenmiş deri ihracatında ilk sıralarda İtalya, A.B.D. ve Brezilya bulunmaktadır. Bu ülkelerin dünya ham ve işlenmiş deri ihracatından aldıkları paylar sırasıyla %19,4, %8,7 ve %5,9'dur.

Tablo 12. Dünya Ham ve İşlenmiş Deri İhracatı (GTİP: 41)

ÜLKE	2018 (bin \$)	2019 (bin \$)	Değişim (2018-2019)	Pay (2019)
İtalya	4.417.193	3.819.764	-13,5%	19,4%
ABD	2.210.850	1.700.310	-23,1%	8,7%
Brezilya	1.442.967	1.149.592	-20,3%	5,9%

Hong Kong	1.157.434	909.058	-21,5%	4,6%
Almanya	1.063.599	812.247	-23,6%	4,1%
Çin	636.252	705.398	10,9%	3,6%
Tayland	676.666	666.471	-1,5%	3,4%
İspanya	741.453	647.160	-12,7%	3,3%
Fransa	731.177	578.329	-20,9%	2,9%
Arjantin	720.205	564.385	-21,6%	2,9%
GENEL TOPLAM	24.115.794	19.641.269	-18,6%	100,0%

Kaynak: ITC Trademap, 2020

Dünya ham ve işlenmiş deri ithalatı 2019 yılında 20,1 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Dünya ham ve işlenmiş deri ithalatında ilk sıralarda Çin, İtalya ve Vietnam bulunmaktadır. Bu ülkelerin dünya ham ve işlenmiş deri ihracatından aldıkları paylar sırasıyla %18,1, %12 ve %7,6'dır. Türkiye 2019 yılındaki 213 milyon dolarlık ithalatıyla, dünyanın en büyük 22'inci ham ve işlenmiş deri ithalatçısı konumundadır.

Tablo 13. Dünya Ham ve İşlenmiş Deri İthalatı (GTİP: 41)

ÜLKE	2018 (bin \$)	2019 (bin \$)	Değişim (2018-2019)	Pay (2019)
Çin	4.778.305	3.658.136	-23,4%	18,1%
İtalya	3.261.964	2.413.613	-26,0%	12,0%
Vietnam	1.693.515	1.533.066	-9,5%	7,6%
Hong Kong, Çin	1.359.159	967.016	-28,9%	4,8%
Meksika	1.028.863	772.325	-24,9%	3,8%

Fransa	730.261	691.532	-5,3%	3,4%
Almanya	858.396	677.013	-21,1%	3,4%
ABD	736.147	603.485	-18,0%	3,0%
Tayland	677.118	571.529	-15,6%	2,8%
Hindistan	588.893	561.886	-4,6%	2,8%
GENEL TOPLAM	25.000.475	20.187.868	-19,3%	100,0%

Kaynak: ITC Trademap, 2020

2.5. Üretim, Kapasite ve Talep Tahmini

Deri sektörü, 1970'lerden beri Türkiye ekonomisinde giderek artan bir öneme sahip olmuştur. Özellikle son 20 yılda sektör hızla gelişmesini sürdürmüş ve yurtiçi geniş ham deri kaynaklarının yanı sıra, önemli ölçüde ithal ham madde kaynaklarını da kullanarak yüksek tutarda deri ürünleri ihracatı gerçekleştirilmiştir. Türk deri sektörü üretimi; altyapısı, teknolojisi ve ihracata yönelik performansı dikkate alındığında belirli bir rekabet gücüne sahiptir. Ancak deri sektörünün temel girdisi olan ham derinin ülke içi üretiminin yeterli ve standart olmaması nedeniyle, ham ve yarı işlenmiş deri talebi ithalat yoluyla karşılanmaktadır.

Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de ağırlıklı olarak sığır, manda gibi büyükbaş hayvan derileri ile koyun, kuzu, keçi gibi küçükbaş hayvan ham derileri en çok işlenen ham deri türleri olup bunlardan büyükbaş derileri (videla) ağırlıklı olarak ayakkabı, saraciye, giyim, mobilya, otomotiv, su ve hava araçları döşemelik gibi alanlarda; küçükbaş derileri ise deri giyim alt sektöründe ağırlıklı olarak kullanılmaktadır.

Ülkemizde önümüzdeki 5 yılda ham ve işlenmiş deri üretim miktarının yaklaşık 250 milyon m² olması öngörülmektedir. 2019 yılı itibariyle yaklaşık 205 milyon dolar gerçekleşen ham ve işlenmiş deri ihracatının, 06.06.2012 tarihli ve 2012/8 sayılı Yüksek Planlama Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planına göre 2023 itibariyle 800 milyon dolara ulaşması hedeflenmektedir.

2.6. Girdi Piyasası

Derinin kendisi hammadde olarak kullanılmaktadır. Yardımcı maddelere gelindiğinde, derinin işlem görmesi sırasında kullanılan maddelerdir. Bunlara bakıldığında tanenler yani kimyasal ve bitkisel olan tanenler ile deri işlenirken çoğu işlemde tuz kullanılmaktadır. Ayrıca krom, demir, alüminyum gibi elementlerin de tuzlarından deri işlemede faydalanılmaktadır. Hammadde aynı zamanda sermaye olarak da adlandırılabilir. Yeterli miktarda ve uygun fiyatla deri toplamak da bu aşamada önem arz etmektedir. Elbette ki yardımcı maddelerin alımı da önemli bir maliyet kalemidir. Kesilmiş ham deri en büyük girdi kalemidir.

İl verilerine ulaşılacakla birlikte aşağıdaki Tablo 14'te 2015-2019 yılları arası mezbaha ve mezbaha dışı kesimleri kapsayan Türkiye geneli sayılar gösterilmektedir.

Tablo 14. Türkiye’de Son 5 Yıla Ait Kesim Sayıları

	Koyun	Keçi	Sığır	Manda
2015	5 008 411	1 999 241	3 765 077	1 391
2016	4 083 620	1 756 360	3 900 307	1 499
2017	5 134 338	2 068 866	3 602 115	6 123
2018	4 652 525	693 405	3 426 180	1 880
2019	5 057 026	836 376	3 633 730	338

Kaynak: TÜİK, 2020

Nüfusun büyük bir bölümünün besicilikle geçimini sağladığı Akçalar mahallesinde Bursa'nın en geniş kapasiteli mezbahası bulunmaktadır. Bunun dışında merkez ilçelerde 3 adet mezbaha daha yer almaktadır. Bahsi geçen 4 mezbaha, tedarik zincirinin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Ayrıca diğer ilçelerde daha küçük ölçekli yerel mezbahalar da bulunmaktadır.

Akçalar'daki işletmeden alınan bilgiye göre sektörde aracı firmalar bulunmaktadır. Bursa'daki alımların %80' ini tek bir firma yapmaktadır. Bursa'da ham veya yarı mamulü yerli olarak temin eden firmalar; Mardin, Konya, Tokat, Bursa, İstanbul, Ege, Marmara, Balıkesir, Polatlı'dan; ithal temin eden firmalar, İspanya, Dominik, Arjantin, Brezilya, Avrupa, Amerika, Irak ve Balkanlar'dan ürün satın almaktadırlar.

İşlenmemiş ham deri kg üzerinden fiyatlandırılmaktadır. Aracı firmalar bu fiyat üzerinden almaktadır. İstanbul Ticaret Borsası Ekim 2020 bültenlerinde yer alan ham deri fiyatları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 15. Ham Deri Kg Birim Fiyatları

	En az (TL)	En çok (TL)	Ortalama (TL)
Büyükbaş Hayvan	2,5	5,20	3,92
Koyun ve Keçi	5	5	5
Kuzu ve Oğlak	15	35	24

Kaynak: İstanbul Ticaret Borsası, 2020

Firmalarla gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen ve resmi olmayan verilere göre ise serbest piyasada ham inek derisi 2,5 TL/adet, koyun derisi 3 TL/adet ve kuzu derisi 20 TL/adet 'den

satılmaktadır. Aracı firmalar, işletmelere ortalama 8 TL'den satmaktadır. Ayrıca sığır, at, koyun, kuzu, keçi ve oğlakların ham post ve derilerinin toptan ve perakende satışlarında %8 oranında KDV uygulaması geçerlidir.

2.7. Pazar ve Satış Analizi

Emek yoğun bir sanayi olan deri ve deri mamulleri sektöründe, emek maliyetlerinin yüksekliği ve çevre kirliliği gibi nedenlerin yanında kaynaklarını daha yüksek gelir sağlayan teknoloji ve bilgi yoğun sektörlerle tahsis eden gelişmiş ülkeler, lider oldukları bu sektörü 1980'li yıllarda terk etmeye başlamışlardır. Ham deri işlemeciliği az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere doğru kaymıştır. Bursa, 2017 yılı sosyo-ekonomik gelişmişlik genel sıralamasında 6. sırada olmasına karşın, rekabetçi ve yenilikçi kapasite göstergelerinde 5. sıradadır. Ayrıca 17 organize sanayi bölgesiyle ülkemizde en çok organize sanayi bölgesinin bulunduğu ildir. Hem sanayi bölgesinin elverişli olması, hem de işin her yönü ile merkezi olan İstanbul'a yakınlığı sebebiyle büyükbaş sığır derisi işlemek üzere Bursa'da bulunmak diğer bölgelere göre avantajlıdır. Fakat Anadolu'ya nazaran işçilik ve birim genel gider maliyetlerinin yüksek olması ise en büyük dezavantajdır.

Bursa'da ayakkabı ve saracıye sektörü ile mobilya sektörü için deri üretimi yapan dört büyükbaş deri işleme firması da dâhil olmak üzere 75 deri işletmesi bulunmaktadır. Bursa'da yan ürün olarak jelatin de üretilmektedir. Bölgede faaliyet gösteren deri işletmelerinin en önemli müşterileri deri ayakkabı ve giyim aksesuarı sektörleridir. Bu bağlamda, sektörün satışları doğrudan deri ayakkabı ve giyim aksesuarı ile bağlantılı olup sektörlerde yaşanan herhangi bir olumlu ve/veya olumsuz gelişme deri işleme sektörünü de aynı şekilde etkilemektedir. Kesimhaneler, deri işletmeleri ve ayakkabıcıların ortak düşüncesi geçmiş yıllara nazaran deri kullanımının ciddi anlamda azaldığı yönündedir.

Bursa ETBA'nın değerlendirmesine göre kesilen hayvanlardan elde edilen derilere talep ve birim fiyatlar azalmıştır. Aynı zamanda uzun zamandır tam kapasite çalışmadıkları, çıkan derilerin 2. veya 3. kalite yoğunluklu olması nedeniyle deri satışlarının toplam satış içinde çok az yer kapladığı vurgulanmıştır. BTSO'nun 33. Grup "Ayakkabı, Çanta ve Diğer Deri Ürünleri İmal ve Ticareti" meslek komitesinin genel görüşü derinin tekstil ve hazır giyimde kullanımın azalmasının yanı sıra ayakkabıda da modanın etkisiyle azalmış olmasıdır. Son zamanlarda ayakkabı sektöründe tekstil ve suni deri kullanımı hızla artmaktadır. Gerçek derinin muadili suni suni derinin fiyatının ucuz olması gerçek deriye göre talebi arttırmaktadır. Parça suni derinin metrekaresi fiyatı ortalama 2 dolar arasındayken, gerçek deri fiyatları ortalama 8-9 dolar arasında değişmektedir.

3. TEKNİK ANALİZ

3.1. Kuruluş Yeri Seçimi

İşlenmiş deri ve deri giyim eşyaları üretiminde Türkiye'de iç pazara ve ihracata yönelik ön plana çıkan illerden biri olan Bursa'da, 1985 yılında kooperatifin kurulması ve 1991 yılında Büyükşehir Belediyesinin tabakhaneleri şehir dışına taşıma kararını takiben 1992 yılında Deri OSB yer seçimi kararı alınmış ve 2006 yılında firmalar yapı ruhsatlarını almaya başlamıştır. 2010 yılında teknik altyapı projeleri tamamlanan Bursa Deri İhtisas Organize Sanayi Bölgesi, 2011 yılında açılmıştır. 53 firmanın faaliyet gösterdiği Bursa Deri İhtisas Organize Sanayi Bölgesinde, tahsise uygun 7 adet boş parsel bulunmaktadır.

Elektrik, haberleşme, doğalgaz, su ve atıksu altyapısı ile evsel ve endüstriyel atıksu arıtma tesisi mevcut olan Bursa Deri İhtisas Organize Sanayi Bölgesi Nilüfer İlçesi Badırga mevkinde yer almakta olup İstanbul-Bursa-İzmir Otoyoluna doğrudan, 69 km uzaklıktaki Gemlik Limanına otoyol ile, 21 km uzaklıktaki Bursa Büyükşehir Belediyesi Akçalar Mezbahasına ise karayoluyla bağlanabilmektedir. 2023

yılında hizmete girmesi planlanan Osmaneli-Bursa-Bandırma Hızlı Demiryolu projesiyle Bursa, ulusal demiryolu ağına dahil olacak ve başta Bandırma Limanı ve Yenişehir Havalimanı olmak üzere ihracat açısından önemli lojistik merkezlere demiryolu bağlantısı sağlanacaktır. İlerleyen yıllarda Bursa-Gemlik Konvansiyonel Demiryolu projesinin tamamlanmasıyla da Gemlik Limanına demiryolu ile ulaşmak mümkün hale gelecektir.

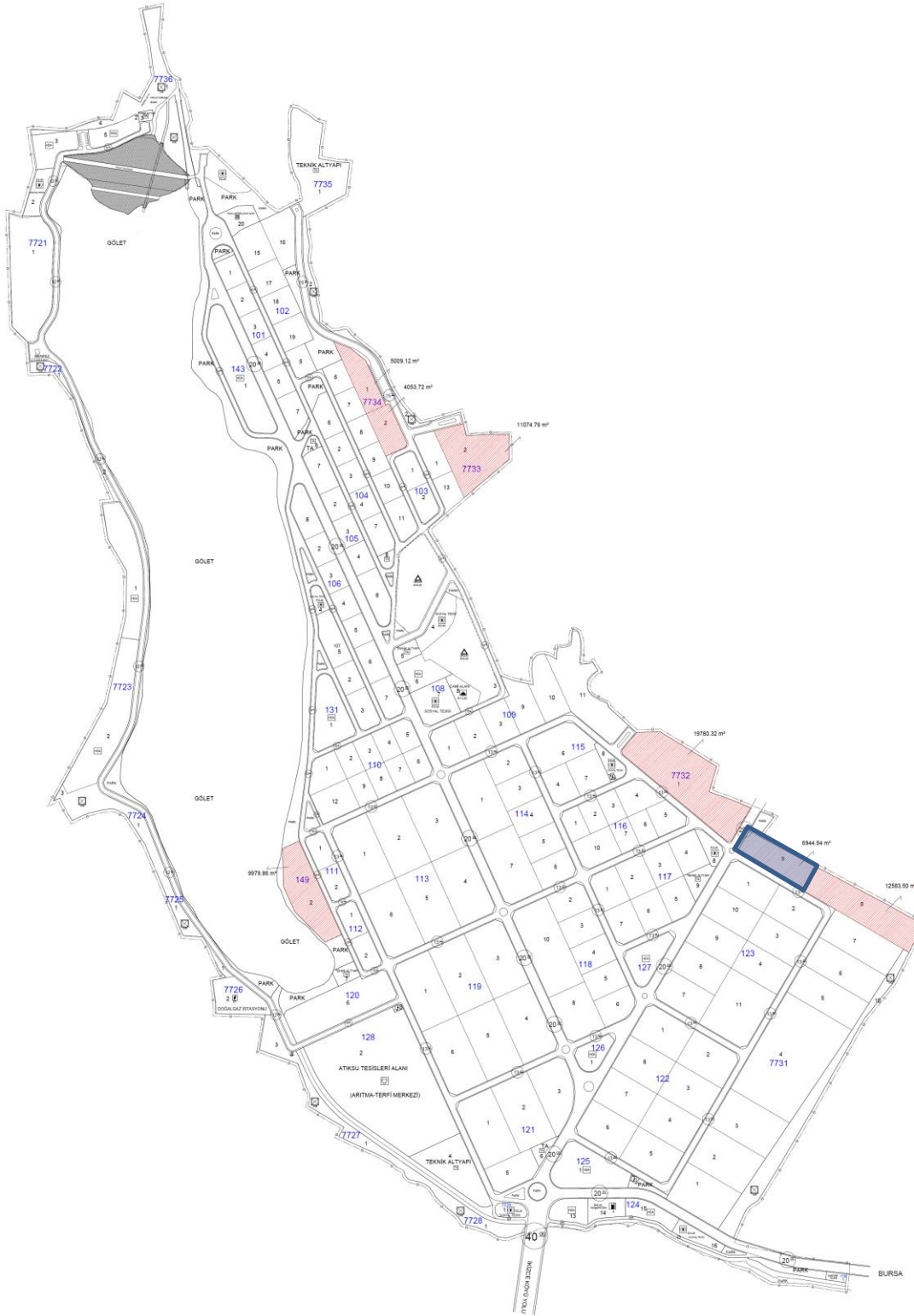
Ar-Ge ve inovasyon olanakları açısından, yatırım yerine 22 km uzaklıktaki Bursa Uludağ Üniversitesi Görükle Yerleşkesi içinde Ulutek Teknopark ve Bursa Uludağ Teknoloji Transfer Ofisi yer almaktadır. Yıldırım ilçesi sınırlarındaki Bursa Teknik Üniversitesi Mimar Sinan Yerleşkesinde ise Bursa Teknik Üniversitesi Teknoloji Transfer Ofisi bulunmaktadır.

Tablo 16. Bursa Deri İhtisas Organize Sanayi Bölgesi Boş Parselleri

Ada-Parsel	Büyükölük (m ²)
7734/1	5.009,12
7734/2	4.053,72
149/2	9.976,86
7731/8	12.583,50
7731/9	6.944,54
7732/1	19.780,32
7733/2	11.074,76

Kaynak: <https://bursaderiosb.com/>

Şekil 1. Bursa Deri İhtisas Organize Sanayi Bölgesi Boş Parselleri

Kaynak: <https://bursaderiosb.com/>

3.2. Üretim Teknolojisi

3.2.1. Ham Deri İşleme Prosesleri

Ham deri işlemede kullanılan prosesler, kullanılan hammaddeye ve istenilen nihai ürüne göre değişiklik göstermektedir. Deri üretim süreci beş ana bölüm altında sınıflandırılabilir:

- Deri Kabul ve Depolama
- Kireçhane İşlemleri
- Sepileme (Tabaklama) İşlemleri
- İkinci Sepileme İşlemleri
- Bitim İşlemleri (Finisaj)

Kireçhane, sepileme ve ikinci sepileme alanlarındaki süreçlere genel olarak ıslak işlemler denir. Sepilemeden sonra deri, finisaj işlemlerine tabi tutulur. Kürklü deri imalatı için kıl giderme ve kireçleme ile kireç giderme işlemleri uygulanmaz. Ayrıca, NACE Rev.2 "15.11.10" kodu Retenaj işleminden sonraki adımları kapsamamaktadır. Her ne kadar farklı derilerin tabaklanması için farklı prosesler uygulanabilse de genel olarak uygulanan prosesler Şekil 2'de gösterildiği gibidir.

3.2.2. Ham Deri İşlemede Kullanılan Makine ve Teçhizatlar

Kimyasal İşlentilerde Kullanılan Makine ve Teçhizatlar

Deri Dolabı: Her türlü deri çeşidinde kullanılan bu dolaplar tahtadan yapılmıştır ve kendi etraflarında dönerek çalışırlar.

Pervaneli Tekne: Koyun ve keçi gibi küçükbaş hayvan derilerinin ıslatılması ve yumuşatılması pervaneli teknelerde yapılmaktadır. Derilerin yumuşatılmasında pervane kullanılmasının asıl amacı yünlü ve kılı uzun derilerin keçeleşmesini önlemek içindir. Deriler tekne içinde bol suyla yumuşak bir çalkalama hareketi ile döndürülürler.

Mekanik İşlentilerde Kullanılan Makine ve Teçhizatlar:

Etleme (kaveleta) makinesi: İsminden de anlaşılacağı gibi deri üzerinde kalmış olan etlerin ve yağların uzaklaştırılmasında kullanılır. Çalışma sırasında temizlenen atık parçalar makinenin arka tarafında birikir.

Zımpara makinesi: Deri yüzeyindeki pürüzlerin giderilmesi amacıyla kullanılır. Makine özelliklerine göre derin her iki yüzeyinde de kullanılabilir.

Kırpma makinesi: Kürklük derilerin her safhasında tüylerinin istenilen boyda kaba kesimlerini seri ve düzgün olarak başarıyla yapan makinedir.

Tarak makinesi: Tarak makinesi keçeleşmiş ve birbirine geçmiş yünlerin mekanik taraklar yardımı ile açılmasını sağlayan makinedir.

Açkı makinesi: Derideki damarlı yapıyı açarak deriye yumuşaklık katar. Genelde küçükbaş hayvan derilerinde kullanılır fakat her deri için uygunluk göstermektedir.

Nemlendirme makinesi: Diyafram pompa ile beslenen boya tabancası veya özel memeler aracılığıyla konveyör üzerinden gelen derilere su püskürtmek suretiyle çalışır. Atış kabini paslanmaz çelikten yapılmıştır.

Otomatik gergi makinesi: Dizilmiş metal plakalardan oluşmaktadır. Deriler plaka genişliğine bakılmadan gerilir. Deri germe işlemi derinin plakalara tutturulmasından ibarettir. Plakaların ilerlemesi manuel olarak pedalla veya zamanlayıcılar sayesinde otomatik olarak sağlanır.

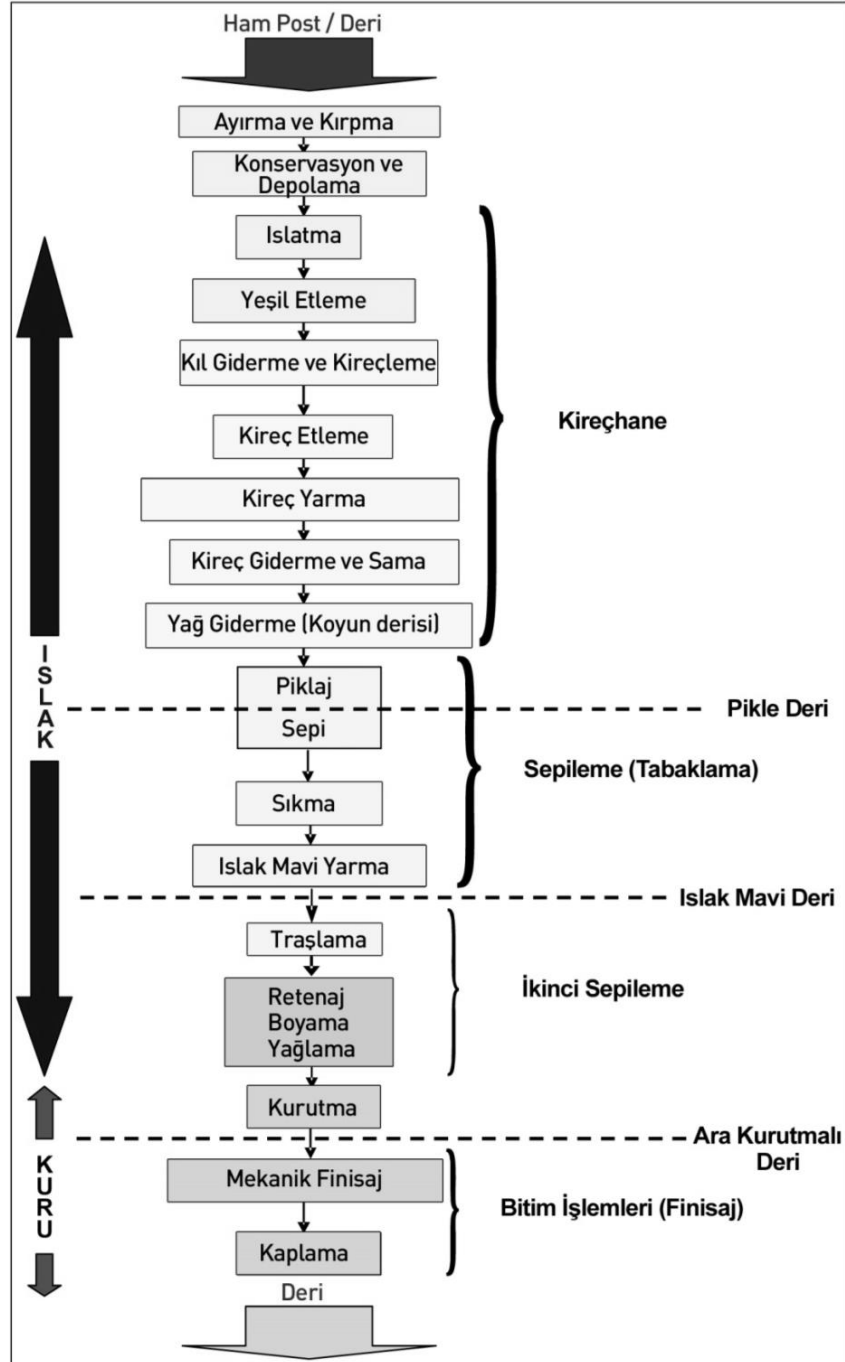
Pres makinesi: Makine yünlü ve yünsüz derileri ütölemek için üretilmiştir. Derideki kırışıklıklar daha iyi açılsın diye makinede iki adet bant bulunmaktadır.

Ütü makinesi: Derinin yüzeyinin düzenlenmesini sağlar.

Desi makinesi: Deri alanının ve kalınlığının ölçülmesinde kullanılır.

Yukarıda bahsi geçen tüm makine ve teçhizatlarının yerli üretimi mevcut olup çeşitli ülkelerden ithalat yolu ile de temin edilebilmektedir.

Şekil 2. Ham Deri İşleme Süreci (Krom Sepilem)

3.3. İnsan Kaynakları

Bursa, İllerin ve Bölgelerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırmasında (2017) 81 il içerisinde 6. sırada yer almakta olup ilde 2 adet devlet üniversitesi bulunmaktadır. 2011 yılında kurulan Bursa Teknik üniversitesinde şehrin ve bölgenin sanayisine paralel olarak üst düzey bir teknik eğitim alt yapısı bulunmaktadır. Bunun yanında, Bursa'da 82 adet mesleki ve teknik Anadolu lisesi, 7 adet mesleki eğitim merkezi bulunmaktadır. Aşağıdaki tablolarda çalışma çağındaki nüfus ve genç nüfus verileri gösterilmiştir.

Tablo 17. Bursa'da 15 yaş üstü nüfusun eğitim durumu, 2015-2019

	Okuma yazma bilmeyen	Okuma yazma bilen fakat diplomasız	İlkokul mezunu	İlköğretim mezunu	Orta okul ve dengi meslek okulu mezunu	Lise ve dengi meslek okulu mezunu	Yüksekokul veya fakülte mezunu	Yüksek lisans (5 ve 6 yıllık fakülte dahil) mezunu	Doktora mezunu	Bilinmeyen
2015	74.091	76.695	568.01	351.48	254.27	519.80	308.98	18.879	4.298	17.964
2016	70.530	72.899	545.70	325.80	302.85	548.74	330.91	19.989	4.425	15.526
2017	66.811	69.524	538.00	334.11	311.65	563.99	344.34	26.652	4.875	14.048
2018	62.471	63.822	497.34	337.75	331.73	591.12	364.58	30.069	4.948	19.622
2019	58.434	60.217	484.53	240.37	445.09	615.44	386.57	33.157	5.058	26.397

Kaynak: TÜİK, 2020

2015-2019 yılları arasında Bursa'da okuma yazma bilmeyen, okuma yazma bilen fakat diplomasız, ilkokul mezunu ve ilköğretim mezunu sayısı hızla azalırken; ortaokul ve dengi meslek okulu mezunu yaklaşık iki katına çıkmış, lise ve dengi meslek okulu, yüksek okul, fakülte, yüksek lisans ve doktora mezunlarının sayısı da ciddi bir artış göstermiştir.

Tablo 18. Bursa'da Çalışma Çağındaki Nüfus, 2015-2019

Yıl	Toplam Nüfus	Çalışma Çağındaki Nüfus (15-65)	Çalışma Çağındaki Nüfus/Toplam Nüfus
2015	2.842.547	1.979.621	69,6 %
2016	2.901.396	2.022.158	69,7 %

2017	2.936.803	2.039.421	69,4 %
2018	2.994.521	2.072.738	69,2 %
2019	3.056.120	2.113.125	69,1 %

Kaynak: TÜİK, 2020

Bursa'da çalışma çağındaki nüfusun toplam nüfusa oranı 2015-2019 yılları arasında %69-70 aralığında seyrederek belirgin bir değişiklik göstermemiştir.

Tablo 19. Bursa'da Genç Nüfus, 2015-2019

Yıl	Genç Nüfus (15-24)	Toplam Nüfusa Oranı	Çalışma Çağındaki Nüfusa Oranı
2015	409.416	14,4 %	20,7 %
2016	412.688	14,2 %	20,4 %
2017	413.828	14,1 %	20,3 %
2018	417.004	13,9 %	20,1 %
2019	419.397	13,7 %	19,9 %

Kaynak: TÜİK, 2020

Bursa'da genç nüfus kişi bazında artış gösterse de, bu artış nüfusun gerisinde kaldığından dolayı toplam nüfus ve çalışma çağındaki nüfusa oranında azalma görülmektedir. Bu göstergelerde 2015'ten 2019'a kadar her yıl ortalama %0,2 azalış gözlemlenmiş olup, nüfusun yavaş da olsa bir yaşlanma eğiliminde olduğu söylenebilir.

Bursa ilindeki üniversitelerde Deri Mühendisliği bölümü bulunmamakta olup İzmir'de Ege Üniversitesi'nde yıllık 20 öğrenci kontenjanı bulunan Deri Mühendisliği bölümü yer almaktadır. Bursa ilinde Uludağ Üniversitesi Mühendislik Fakültesi bünyesinde Tekstil Mühendisliği bölümü bulunmakta olup yıllık 40 kontenjanla öğrenci almaktadır. Tekstil Mühendisliği ve Tekstil Bilimleri alanlarında lisansüstü programları da mevcuttur. İleri düzey araştırma ve testler için Bursa Demirtaş Organize Sanayi Bölgesinde Tekstil ve Teknik Tekstil Mükemmeliyet Merkezi ile İstanbul Tuzla Deri Organize Sanayi Bölgesinde özel laboratuvarlar bulunmaktadır.

Bursa ilinde yer alan Meslek Yüksek Okulları arasında doğrudan Deri Teknolojisi Bölümü

bulunmamaktadır. Uludağ Üniversitesi İnegöl Meslek Yüksek Okulu bünyesindeki Tekstil Teknolojisi programında Tekstil, Giyim, Ayakkabı ve Deri Bölümü yer almaktadır. Giriş kontenjanı 25 öğrenci olarak belirlenmiştir.

Tablo 20. Tahmini Çalışan Sayısı ve Ortalama Maaşları

Çalışan Niteliği	Tahmini Çalışan Sayısı	İşverene maliyeti
Beyaz Yaka Personel		
İşletme Müdürü	1	19.127 TL (2.603,8 \$)
Mühendis	1	9.174 TL (1.248,9 \$)
Muhasebe Elemanı	1	5.910 TL (804,5 \$)
Mavi Yaka Personel		
Vasıfsız işçi	28	121.104 TL (16.486,2 \$)
Bakımcı	1	6.726 TL (915,6 \$)
Teknisyen	2	18.346 TL (2.497,5 \$)
Ustabaşı	3	37.038 TL (5.042,1 \$)
Bekçi	2	7.163 TL (975,11 \$)
Hizmetli	1	3.581 TL (487,5 \$)

Deri işleme tesisinde çalışacak kişiler için ortalama başlangıç maaşları tablodaki gibi öngörülmektedir. Tablodaki tutarlar brüt ücretlerdir. Ara mamul üretimi yapılan ortalama büyüklükteki bir işletme için toplamda 42 kişilik bir ekip öngörülmektedir.

4. FİNANSAL ANALİZ

4.1. Sabit Yatırım Tutarı

Bursa Deri İhtisas ve Karma OSB içerisinde 2.071 m² kapalı alana sahip bir fabrika aylık 25.000 TL karşılığında (12,07 TL/m²) kiralanabilir veya 250 m² kapalı alana sahip başka bir fabrika 1.400.000 TL'ye (5.600 TL/m²) satın alınabilir. Ayrıca fabrika yapısı inşa etme seçeneği değerlendirilerek; Bursa'da üretim yapan deri işleme tesislerinin ortalama kapasitesinde (15,12 ton/gün) bir tesis için yaklaşık 7.200 m² arazi 348 TL/m² piyasa değerinden satın alınabilir ve üzerinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı 2020 yılı birim fiyatlarına göre III. Sınıf B grubunda 1.450 TL/m² bedelle inşaat yapılabilir. Bu şartlara en yakın uygunlukta arsa, Bursa Deri İhtisas ve Karma OSB içerisindeki 7731/9 parselde yer almakta olup 6.944,54 m² büyüklüğündedir.

- Arsa Maliyeti: 348 TL/m² x 6944,54 m² = 2.416.700 TL (308.600 \$)
- (Emsal: 1.00, Yençok: 10 m □ 2 kat, TAKS: 0.50)
- İnşaat Maliyeti: 6.944,54 m² x 1.00 = 6.944,54 m² ~ 6.900 m²
6.900 m² x 1.450 TL/m² = 10.005.000 TL (1.277.419 \$)
- Etüt ve Proje Giderleri: 1.500.000 TL (191.517 \$)
- Makine-Teçhizat Giderleri: 1.700.000 \$

Günde ortalama 15,12 ton ham deriden (454 adet=2117 m²) tabaklanmış deri elde etmek için gerekli makine yatırımları hesaplanırken; 2009 yılı sonrasında Deri İşleme Tesisleri için yapılan Yatırım Teşvik Bilgileri baz alınmıştır. İlgili yıllarda yapılan 11 adet yatırımda kullanılan yerli ve ithal makinelerin o yıllardaki tutarları kamu sabit sermaye yatırım deflatörleri ile 2020 yılı tutarlarına dönüştürülmüş, ton başına tutarları hesaplanmış ve günlük 15,12 ton üretim kapasitesi ile çarpılarak makine ve teçhizat giderleri hesaplanmıştır. Sonuç olarak yaklaşık 1.700.000 \$ makine-teçhizat gideri öngörülmektedir.

Tablo 21. Tahmini Sabit Yatırım Maliyeti Tablosu

Gider Kalemi	Yaklaşık Fiyat (\$)
Arazi	310.000
İnşaat	1.280.000
Makine Teçhizat Maliyeti	1.700.000
Etüt-Proje Giderleri	190.000
TOPLAM	3.480.000

4.2. Yatırımın Geri Dönüş Süresi

Günlük 15,12 ton ham deriden 2117 m² işlenmiş deri üretme kapasitesi olması öngörülen tesiste, %55 KKO'ya ulaşıldığında yıllık 300 çalışma günü kabulüne dayanılarak yaklaşık 2500 ton ham deriden 350.000 m² deri üretilmesi ve cari fiyatlarla 63 TL/m² birim fiyattan satılması planlanmaktadır.

Birinci yıl olan 2021'in ilk altı ayında hazırlık, analiz, etüt, başvuru ve izin süreçleri; ikinci altı ayında da ÇED süreçleri öngörülmüştür. 2022 ve 2023 yılları ise inşaat ve montaj için ayrılmıştır. 2024 yılında %40 kapasite kullanım oranıyla üretime başlanması planlanmaktadır.

Tablo 22. Tahmini Gelirler Tablosu

Yıl	KKO (%)	Üretim (m ²)	Gelir (TL, 30.11.2020)	Hammadde Giderleri	Diğer İşletme Giderleri	İnsan Kaynakları Giderleri	Toplam Gider	Kar (\$)
2021	0	0	0	0	0	0	0	0
2022	0	0	0	0	0	0	0	0
2023	0	0	0	0	0	0	0	0
2024	40	255.000	16.065.000	3.920.000	3.832.537	2.738.028	10.490.565	711.733
2025	45	285.000	17.955.000	4.410.000	4.311.604	2.738.028	11.459.632	829.316
2026	50	318.000	20.034.000	4.900.000	4.790.671	2.738.028	12.428.699	971.030
2027	55	350.000	22.050.000	5.390.000	5.269.739	2.738.028	13.397.767	1.104.700
2028	55	350.000	22.050.000	5.390.000	5.269.739	2.738.028	13.397.767	1.104.700
2029	55	350.000	22.050.000	5.390.000	5.269.739	2.738.028	13.397.767	1.104.700
2030	55	350.000	22.050.000	5.390.000	5.269.739	2.738.028	13.397.767	1.104.700

Yatırıma konu ürünü üreten firmalarla yapılacak görüşmeler değerlendirilerek yatırımın tahmini geri dönüş süresi tespit edilmiştir. Deri işleme tesisi yatırımının, 2024 yılı itibariyle kara geçeceği ve 2027 yılı sonunda elde edilen eklenik karın 3.616.779 \$ ile sabit yatırım tutarını aşacağı öngörülmüştür. Böylelikle yatırımın geri dönüş süresi 8 yıl olarak hesaplanmıştır.

5. ÇEVRESEL ve SOSYAL ETKİ ANALİZİ

2.000 ton/yıl ve üzeri kapasiteye sahip ham deri işleme tesisleri ÇED Yönetmeliği Ek -1 listesi kapsamındadır ve doğrudan ÇED prosedürüne tabidir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, ÇED incelemesinin yetkili makamıdır. 2.000 ton/yıl'ın altında kapasiteye sahip ham deri işleme tesisleri ise ÇED Yönetmeliği Ek-2 kapsamında değerlendirilmektedir ve seçme eleme kriterlerine tabidir. 2014/24 sayılı Genelge ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Ek-2'deki projelerin seçme ve eleme kriterine tabi tutulması için yetkisini Valiliklere devretmiştir. Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, "ÇED Gereklidir" veya "ÇED Gerekli Değildir" kararı için yetkili kılınmıştır.

Ham deri işleme tesislerinde işletme aşamasında en önemli çevresel sorunlar; proses kaynaklı atıksu emisyonlarının toprağa ve suya/yeraltı suyuna karışması riski, hava emisyonları ve kokudur. Ham deri işleme tesislerinde çevreye olması beklenen etkiler işlenecek hammaddeye, nihai ürün kalitesine ve özelliklerine, uygulanan işlemlere ve yerel koşullara bağlı olarak farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle ÇED sürecinde bu hususlar dikkate alınmalıdır.

Yatırım konusu olan deri işleme tesisi kurulduğu bölgede yaratacağı istihdam sayesinde bölgeye olumlu katkı yapacaktır. Deri işleme sektörü; ham deri, deri giyim, deri eşya, deri ayakkabı, deri kimyasalları gibi birçok sektörle etkileşim halinde olduğundan kurulacak tesis, bu sektörlerdeki yatırımları ve istihdamları da artırmaya katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- T.C. Ticaret Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü (2020), Deri ve Deri Mamulleri Sektör Raporu.
- İTKİB Genel Sekreterliği, Deri Sektör Şubesi (2020), Deri ve Deri Ürünleri Sektörü 2020 Ocak-Nisan Dönemi İhracat Bilgi Notu.
- Güçgeldi BASHIMOV (2019), Türk Deri Sanayinin Karşılaştırmalı Üstünlüğü: Seçilmiş Asya Ülkeleri ile Bir Karşılaştırma, İktisadi Yenilik Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 2.
- Dr. Öğr. Üyesi Hatice ER (2018), Deri ve Deri Mamülleri Sanayinde Ham Derinin Önemi.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı (2018), On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) Tekstil-Deri-Hazır Giyim Çalışma Grubu Raporu.
- T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2017), Çevre ve Şehircilik Bakanlığının ÇED Alanında Kapasitesinin Güçlendirilmesi için Teknik Yardım Projesi, Ham Deri İşleme Tesisleri.
- İstanbul Sanayi Odası (2015), Küresel Rekabette İstanbul Sanayi Odası Meslek Komiteleri Sektör Stratejileri Projesi, Deri ve Deri Ürünleri İmalatı Sanayi.
- T.C. Ekonomi Bakanlığı (2012), 2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı.
- T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü (2012), Türkiye’de Sanayiden Kaynaklanan Tehlikeli Atıkların Yönetiminin İyileştirilmesi Deri Sektörü Rehber Doküman.
- Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı (2012), Deri ve Deri Ürünleri Sektörü Raporu.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü (2005), Dünyada ve Türkiye’de Deri ve Deri Ürünleri Sanayinin Gelişme Eğilimleri ve Geleceği.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (2000), Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Deri ve Deri Mamulleri Sanayii Özel İhtisas Komisyon Raporu.
- Türkiye İstatistik Kurumu web sayfası, <https://www.tuik.gov.tr/> ,Erişim tarihi: Kasım 2020
- The Modern B2B Marketplace, <https://www.bizvibe.com/> ,Erişim tarihi: Kasım 2020
- Bursa Deri İhtisas ve Karma Organize Sanayi Bölgesi web sayfası, <https://bursaderiosb.com/> ,Erişim tarihi: Kasım 2020
- İstanbul Ticaret Borsası web sayfası, <https://www.istib.org.tr/> ,Erişim tarihi: Kasım 2020
- Türkiye Deri Sanayicileri Derneği web sayfası, <http://www.tdsd.org.tr/tr> ,Erişim tarihi: Kasım 2020
- <https://derivesen.com/deri-nasil-tabaklanir/> ,Erişim tarihi: Kasım 2020
- <http://www.ozderi.com/deri-hakkinda.html> ,Erişim tarihi: Kasım 2020
- <https://derivesen.com/turkiyede-dericilik-sektoru/> ,Erişim tarihi: Kasım 2020

Ek-1: Fizibilite Çalışması için Gerekli Olabilecek Analizler (Tüm Ön Fizibilite Çalışmalarında bu bölüme yer verilecektir.)

Yatırımcı tarafından hazırlanacak detaylı fizibilitede, aşağıda yer alan analizlerin asgari düzeyde yapılması ve makine-teçhizat listesinin hazırlanması önerilmektedir.

- Ekonomik Kapasite Kullanım Oranı (KKO)

Sektörün mevcut durumu ile önümüzdeki dönem için sektörde beklenen gelişmeler, firmanın rekabet gücü, sektördeki deneyimi, faaliyete geçtikten sonra hedeflediği üretim-satış rakamları dikkate alınarak hesaplanan ekonomik kapasite kullanım oranları tahmini tesis işletmeye geçtikten sonraki beş yıl için yapılabilir.

Ekonomik KKO= Öngörülen Yıllık Üretim Miktarı /Teknik Kapasite

- Üretim Akım Şeması

Fizibilite konusu ürünün bir birim üretilmesi için gereken hammadde, yardımcı madde miktarları ile üretimle ilgili diğer prosesleri içeren akım şeması hazırlanacaktır.

- İş Akış Şeması

Fizibilite kapsamında kurulacak tesisin birimlerinde gerçekleştirilecek faaliyetleri tanımlayan iş akış şeması hazırlanabilir.

- Toplam Yatırım Tutarı

Yatırım tutarını oluşturan harcama kalemleri yıllara sari olarak tablo formatında hazırlanabilir.

- Tesis İşletme Gelir-Gider Hesabı

Tesis işletmeye geçtikten sonra tam kapasitede oluşturması öngörülen yıllık gelir gider hesabına yönelik tablolar hazırlanabilir.

- İşletme Sermayesi

İşletmelerin günlük işletme faaliyetlerini yürütebilmeleri bakımından gerekli olan nakit ve benzeri varlıklar ile bir yıl içinde nakde dönüşebilecek varlıklara dair tahmini tutarlar tablo formunda gösterilebilir.

- Finansman Kaynakları

Yatırım için gerekli olan finansal kaynaklar; kısa vadeli yabancı kaynaklar, uzun vadeli yabancı kaynaklar ve öz kaynakların toplamından oluşmaktadır. Söz konusu finansal kaynaklara ilişkin koşullar ve maliyetler belirtilebilir.

- Yatırımın Kârlılığı

Yatırımı değerlendirmede en önemli yöntemlerden olan yatırımın kârlılığının ölçümü aşağıdaki formül ile gerçekleştirilebilir.

Yatırımın Kârlılığı= Net Kâr / Toplam Yatırım Tutarı

- Nakit Akım Tablosu

Yıllar itibariyle yatırımda oluşması öngörülen nakit akışını gözlemek amacıyla tablo hazırlanabilir.

- Geri Ödeme Dönemi Yöntemi

Geri Ödeme Dönemi Yöntemi kullanılarak hangi dönem yatırımın amorti edildiği hesaplanabilir.

- Net Bugünkü Değer Analizi

Projenin uygulanabilir olması için, yıllar itibariyle nakit akışlarının belirli bir indirgeme oranı ile bugünkü değerinin bulunarak, bulunan tutardan yatırım giderinin çıkarılmasıyla oluşan rakamın sıfıra eşit veya büyük olması gerekmektedir. Analiz yapılırken kullanılacak formül aşağıda yer almaktadır.

$$NBD = \sum_{t=0}^n (NA_t / (1-k)^t)$$

NAt : t. Dönemdeki Nakit Akışı

k: Faiz Oranı

n: Yatırımın Kapsadığı Dönem Sayısı

- Cari Oran

Cari Oran, yatırımın kısa vadeli borç ödeyebilme gücünü ölçer. Cari oranın 1,5-2 civarında olması yeterli kabul edilmektedir. Formülü aşağıda yer almaktadır.

$$\text{Cari Oran} = \frac{\text{Dönen Varlıklar}}{\text{Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar}}$$

Likidite Oranı, yatırımın bir yıl içinde stoklarını satamaması durumunda bir yıl içinde nakde dönüşebilecek diğer varlıklarıyla kısa vadeli borçlarını karşılayabilme gücünü gösterir. Likidite Oranının 1 olması yeterli kabul edilmektedir. Formülü aşağıda yer almaktadır.

$$\text{Likidite Oranı} = \frac{(\text{Dönen Varlıklar} - \text{Stoklar})}{\text{Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar}}$$

Söz konusu iki oran, yukarıdaki formüller kullanılmak suretiyle bu bölümde hesaplanabilir.

- Başabaş Noktası

Başabaş noktası, bir firmanın hiçbir kar elde etmeden, zararlarını karşılayabildiği noktayı/seviyeyi belirtir. Diğer bir açıdan ise bir firmanın, giderlerini karşılayabildiği nokta da denilebilir. Başabaş noktası birim fiyat, birim değişken gider ve sabit giderler ile hesaplanır. Ayrıca sadece sabit giderler ve katkı payı ile de hesaplanabilir.

$$\text{Başabaş Noktası} = \frac{\text{Sabit Giderler}}{(\text{Birim Fiyat} - \text{Birim Değişken Gider})}$$

Ek-2: Yerli/İthal Makine-Teçhizat Listesi

İthal Makine / Teçhizat Adı	Miktarı	Birimi (Adet, kg, m ³ vb.)	F.O.B. Birim Fiyatı (\$)	Birim Maliyeti (KDV Hariç, TL)	Toplam Maliyet (KDV Hariç, TL)	İlgili Olduğu Faaliyet Adı

Yerli Makine / Teçhizat Adı	Miktarı	Birimi (Adet, kg, m ³ vb.)	Birim Maliyeti (KDV Hariç, TL)	Toplam Maliyeti (KDV Hariç, TL)	İlgili Olduğu Faaliyet Adı

Altınova Mah. İstanbul Cad. 424/4 Buttım İş Merkezi Buttım
Plaza Kat 6 16250 Osmangazi/Bursa TÜRKİYE

Tel: 0 224 211 13 27 Faks: 0 224 211 13 29

bebka.org.tr

Kalkınma Ajansı Yayınları Bedelsizdir, Satılmaz